

ТМ	Г. XXIX	Бр. 1-2	Стр. 241 - 244	Ниш	јануар - јун	2005.
----	---------	---------	----------------	-----	--------------	-------

Приказ дела
Примљено: 17.01.2005.

Тања Николић

ОД МИСИОНАРЕЊА ДО ПРОЗЕЛИТИЗМА*

У периоду од 24. до 26. јуна одржана је једанаеста конференција Југословенског удружења за научно истраживање религије (ЈУНИР). Предмет овогодишње дискусије били су сложени феномени мисионарења, преобраћења и прозелитизма. Иако им је повремено посвећивана теоријска пажња, остало је прилично неразјашњено у социологији религије шта се подразумева под мисионарењем (евангелизацијом), преобраћењем (конверзијом), тј. прозелитизмом (преузимањем верника).

И ове године, организована конференција била је подељена у три сесије: Од верске трпељивости до верских сукоба, Мисионарење, преобраћење, прозелитизам: православно становиште и Промене у ромској конфесионалној матрици. На прошлогодишњој јубиларној конференцији установљена је пракса да реферати буду одштампани унапред, на енглеском језику, да се учесници на почетку сваке сесије укратко осврну на садржај својих прилога, а да се преостало време троши на расправу која ће се посебно публиковати, како би научни кругови, али и остали људи били позвани да и сами размишљају о проблему који не живи поред нас већ у нама.

Поред писаца реферата посебну част учинио је својим присуством Министар вера РС др Милан Радуловић, упитивши поздравну реч учесницима, али и активно суделујући првог радног дана. Значајно је што је већ на самом почетку истакао да изучавање религије није нимало лак посао, да се ради о теми којој је потребно приступити са историјске, антрополошке, културолошке, политиколошке стране, а да се при томе остане на систематском емпиријском путу који поштује науку. Србија као мултиконфесионална држава пружа грађу за истраживања и откривања принципа људског битисања, али и довођења у недоумицу да ли нам је вековно остајање на балканском тлу божји благослов или проклетство.

Са таквим полазиштем ова мала група је кренула у скидање слоја по слоја сложених суштина и интерпретација горе поменутих појава. На самом старту било је неопходно дефинисати појмове који су предмет интересовања овогодишњег скупа.

Ослањајући се на више извора, Д. Тодоровић износи да појам мисионарења има своје унутрашње и спољашње значење. Под унутрашњим миси-

* Драган Тодоровић, Драгољуб Б. Ђорђевић, *О мисионарењу, преобраћењу и прозелитизму*, ЈУНИР/Свен, Ниш, 2004.

онарством подразумевамо "рад цркве међу својим верницима, у циљу одржавања и унапређења њиховог верског и моралног живота" а у спољашњем смислу, разуме се као "активност религиозних организација којом она шире своја веровања међу следбеницима других религија да би их обратили на своју веру".

У Енциклопедији живих религија преобраћење дефинише се као вољно напуштање једног начина живота или религијског система у корист другог, односно под њим се обично подразумева отворена промена припадности или везаности, која иде било од одсуства вере до неке вере или од старе вере до нове вере.

Прозелитизам означава настојање око прикупљања што већег броја нових следбеника неке вере и доминантно се везује за хришћанство и ислам. Одређује се и као пропаганда у циљу обраћања у своју религију следбеника других религијских учења.

Да је дефинисање основних појмова приметан и још увек незавршен посао, сведочи и методолошка расправа коју су учесници повели. Мирко Вид Млакар упутио је замерку једностраном одређењу појмова. Његово схватање је да је религија много више него саме верске заједнице, те да када говоримо о прозелитизму морамо водити рачуна о променама у самом човеку.

Овде би се могла направити мала дигресија. Досадашњи развој наука показао је да свака дефиниција сложених феномена има извесну недореченост. Или се бавимо претерано институцијама не обазирајући се на унутрашње промене или се бавимо тренутним унутрашњим доживљајима не обазирајући се на историјско. Посебно се то осећа у друштвеним наукама. Једно опште питање је да ли садашње познавање чињеница пружа теоретичарима могућност да створе обједињујуће дефиниције без остатка.

Иван Цвитковић додаје да се са опрезом морају користити термини религије, вере и конфесије и да је неопходно сложити се око њиховог значења пре него започнемо разговор.

Када је већ расправа узела маха, највећа пажња је посвећена проблему прозелитизма, појави која често пута бива помињана у негативној конотацији. Зато када тежимо објективности у научном тумачењу ове појаве, морамо бити јако опрезни у налажењу разлога преласка – појединачних случајева или целе заједнице – из једне верске заједнице у другу, унапред се оглађујући од предрасуда и преурањених закључака.

Учесници расправе подсетили су нас да приликом испитивања мисионарства и прозелитизма, не можемо се не дотаћи сукоба, који су пропратни контекст било ког човековог понашања, а нарочито религијског. Свака од страна сукоба – било да говоримо о традиционалним религијским учењима какво су хришћанско, исламско, јеврејско или пак о учењима нових мањих верских заједница – уноси своја схватања, ставове често предрасуде. У таквом односу, људи као носиоци тих учења, а у складу са својом несавршеном природом, чешће трагају за разликама, но сличностима. Разрешење међусобних трвења обично иде у правцу да се помиримо са тим да морамо живети једни поред других. И. Цвитковић нас позива да идемо ка животу један са другим.

Да нас судбина заиста наводи на живот један са другим, говори и чињеница постојања мешовитих бракова. Историја је сведок многих растурених породица. Ни данашњица не успева да се избори са изразито индивиду-

алним и истовремено строго општим разликама које свака од страна уноси у брачну заједницу. Вероисповест је једна од таквих биполарности која у рукама људске "зле" природе постаје средство конфликта.

Развијање дискусије на религијске теме не би имало смисла без сагледавања истих и са богословског становишта. Професор богословије И. Живковић усмерио је дискусију на теолошко разликовање евангелизације и прозелитизма.

Прозелитизам је људска активност, настаје из саодношења човека са човеком, друштва са друштвом. Евангелизација је примање Божјег дара. Она поседује есхатолошку димензију, орјентисана је на будућност, не на оно што јесте. Кроз евангелизацију ми сведочимо Христа, оним што јесмо а не што чинимо. На том путу референтни оквир нам је Царство Божије, како каже И. Живковић. На путу прозелитизма готово да заборављамо на Бога, спуштамо се на световни терен, што неминовно доводи до сукоба.

Кроз дијалог учесника овогодишње конференције провлачи се мисао о томе да ниједно религијско учење у свом апсолутном виду не позива на силу, агресивност, наметање. Д. Тодоровић нас подсећа да постоји још једна објективна стварност пред којом не смемо ни као људи ни као особе које трагају за истином, затворити очи. Историја бележи да су неки католички текстови, инспирисани јудеофобијом, послужили покретању холокауста, да се агресивно понашање Израела у Палестини ослања на концепт изабраног народа, а да је исламски интегрizam из друге половине 20-ог века подупрт стиховима из Курана, Политике шарије и Пророкових изрека. Истинити су и свеprisутни добро и зло, суштина и интерпретација, слабост и снага и ни једног тренутка не смемо занемарити нити потценити утицај и једног од њих.

У 21-ом веку ромска заједница једна је од оних које се налазе на удару припадника различитих верских заједница и на коју нас, с правом, позива проф. Ђорђевић да обратимо пажњу. Иако живе на тлу Србије, они немају додир са традиционалним религијама (што је пропуст самих носиоца тих религија), те тако долазе под утицај малих верских заједница, посебно протестантског типа.

Магдалена Славкова нас упознаје са ситуацијом "турских Цигана" у Бугарској, код којих је дошло до преверавања из ислама у протестантизам. Ови догађаји несумњиво имају велики значај и на промене, како на локалном, тако и на глобалном нивоу. С једне стране, приметно је смањена стопа криминала, алкохолизма, наркоманије, подигнут је ниво хигијенских навика, али, на другој страни, мења се један део "ромскости" који чине језик, вера, традиција и културна баштина, упозорава проф. Ђорђевић.

У дискусији се кренуло трагом налажења услова који погодују уласку Рома у протестантске заједнице. Б. Ђуровић наводи неколико, по његовом схватању, значајних фактора. Прво, традиционалне религије су прегломатне институције у којима се ретко баве верницима. Затим, те верске заједнице захтевају строга придржавања и знања црквених учења, а таквој дисциплини Роми нису склони. З. К. Палански додаје да је, примера ради, у адвентистичкој заједници присутнији много "приснији" неформалнији однос пошто, сем проповедника, немају другог свештенства. Такође, истакао је и чињеницу да су Роми испред већине молитвених храмова традиционалних верских заједница просјаци, а у протестантској заједници они су браћа и се-

стре. Овакав третман Рома јак је психолошки моменат и упућује их на позитивније сагледавање сопственог идентитета.

Покушали смо да отворимо тек неколико религијских тема на конкретном примеру Рома, а видимо да смо закуцали на још многа неотворена врата, од културе, преко економије, до психолошког доживљавања. Не смемо се преварити, ни бити умишљени да су могући коначни закључци.

Ипак, нека се запажања, као основе даљег размишљања и рада, могу извући из тродневне расправе: 1) На Балкану, као мултиконфесионалном тлу, ако се жели радити на развијању хуманих људских идеала, становништво ће морати да потисне искуство прошлости и многе страхове према другим верама; 2) Данашњица пише да је на Балкану приметно окретање људи ка протестантизму; 3) Социологија религије иде путем откривања социјалних и друштвених узрока преласка из неверовања у веру и из једне у другу веру; 4) Теолошко тумачење гласи да је мисионарење објављивање радосне вести о спасењу Христа, да се преобраћење дешава у унутрашњем бићу појединца, а да је прозелитизам недопустив, јер не подразумева истинску, изнутра прихваћену веру и 5) Социлошко схватање мисионарења, преобраћења и прозелитизма најбоље се може показати на примеру Рома.

Као људима од науке који трагају за апсолутним, нека нам водиља буде Толстојева мисао да је "човек слободан само онда кад служи истини".